

Міла Ю. Разінькова¹, Наталія О. Небаба²,
Роман О. Романов³, Георгій К. Зінченко⁴, Віктор В. Павлов⁵
**ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІННОВАЦІЙНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН НАЦІОНАЛЬНОЇ
ЕКОНОМІКИ**

Досліджено теоретичні та прикладні аспекти стратегічного забезпечення інноваційно-інформаційних змін (ІІЗ) національної економіки. Обґрунтовано, що стратегічне управління інноваційним розвитком стає ключовим інструментом забезпечення стійкого економічного зростання та конкурентоспроможності держави. Визначено змістовні характеристики ІІЗ як системного явища, що охоплює розвиток цифрових технологій (ЦТ), інформаційної інфраструктури, людського капіталу та інституційного середовища. Проаналізовано підходи до формування стратегій інноваційного розвитку. Досліджено основні тенденції цифровізації економіки України та її вплив на ефективність функціонування підприємств. Встановлено, що впровадження ЦТ сприяє зростанню продуктивності, оптимізації витрат та формуванню нових бізнес-моделей. Запропоновано напрями вдосконалення стратегічного забезпечення ІІЗ національної економіки. Визначено ключові проблеми, що стримують розвиток інноваційної економіки, а також обґрунтовано шляхи їх подолання.

Ключові слова: інноваційна економіка, інноваційно-інформаційні зміни, стратегія розвитку, цифровізація, інформаційні технології, національна економіка, інноваційна політика.

Рис. 4. Літ. 10.

DOI: 10.32752/1993-6788-2026-1-297-290-298

¹ <https://orcid.org/0000-0002-1590-7428>

² <https://orcid.org/0000-0003-1264-106X>

³ <https://orcid.org/0000-0002-6684-6645>

⁴ <https://orcid.org/0009-0005-1895-5977>

Mila Razinkova, Natalia Nebaba,
Roman Romanov, Heorhii Zinchenko, Viktor Pavlov
**FEATURES OF STRATEGIC SUPPORT OF INNOVATIVE
AND INFORMATION CHANGES OF THE NATIONAL ECONOMY**

The theoretical and applied aspects of strategic support of innovative and information changes of the national economy are studied. It is substantiated that strategic management of innovative development is becoming a key tool for ensuring sustainable economic growth and competitiveness of the state. The substantive characteristics of innovative and information changes as a systemic phenomenon that encompasses the development of digital technologies, information infrastructure, human capital and the institutional environment are determined. Approaches to the formation of innovative development strategies are analyzed. The main trends of digitalization of the Ukrainian economy and its impact on the efficiency of enterprise functioning are studied. It is established that the introduction of digital technologies contributes to increased productivity, cost optimization and

¹ University of Customs and Finance. Ukraine.

² Oles Honchar Dnipro National University. Ukraine.

³ University of Customs and Finance. Ukraine.

⁴ University of Customs and Finance. Ukraine.

⁵ Independent researcher. Ukraine.

the formation of new business models. Directions for improving the strategic support of innovative and information changes of the national economy are proposed. Key problems that hinder the development of the innovative economy are identified, and ways to overcome them are substantiated.

Keywords: innovative economy, innovative and informational changes, development strategy, digitalization, information technologies, national economy, innovation policy.

Peer-reviewed, approved and placed: 17.03.2026

Постановка проблеми. Розвиток національних економік відбувається під впливом масштабних змін, зумовлених поширенням ЦТ, інтенсифікацією інформаційних потоків, автоматизацією бізнес-процесів та зміною принципів функціонування ринкових систем. При цьому ПЗ перестають бути окремим напрямом модернізації та перетворюються на визначальний чинник структурної перебудови економіки, формування нових конкурентних переваг та забезпечення довгострокового економічного розвитку. У цьому контексті особливого значення набуває стратегічне забезпечення ПЗ, яке охоплює не лише формування стратегічних орієнтирів розвитку, а й створення дієвих механізмів реалізації інноваційної політики, розвитку цифрової інфраструктури, стимулювання технологічного оновлення та посилення взаємозв'язку між державою, бізнесом і науковим середовищем. Для України ця проблематика набуває особливої актуальності з огляду на необхідність структурної модернізації економіки, посилення технологічної спроможності, подолання інституційних обмежень та забезпечення післякризового відновлення. Виходячи з вищенаведеного, формування ефективних стратегічних підходів до управління ПЗ стає важливою передумовою підвищення стійкості, адаптивності та конкурентоспроможності національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика стратегічного забезпечення інноваційного розвитку економіки досліджується у працях як зарубіжних, так і українських науковців. Класичні підходи до розуміння інновацій як рушійної сили економічного розвитку були закладені Й. Шумпетером [1]. Сучасні дослідження акцентують увагу на ролі ЦТ у формуванні інноваційної економіки. Окремо підкреслюється, що цифрова економіка базується на використанні даних, цифрових платформ та алгоритмічних механізмів створення вартості. Українські дослідники також приділяють значну увагу питанням цифровізації економіки. Зокрема, доведено, що цифровізація сприяє розвитку інноваційного потенціалу підприємств, підвищенню ефективності їх діяльності та формуванню нових конкурентних переваг. Водночас підкреслюється необхідність формування цифрової культури та розвитку науково-технологічної бази. Окремі дослідження присвячені оцінці впливу цифрових інновацій на економічне зростання. Встановлено, що цифровізація сприяє зростанню ВВП, підвищенню продуктивності праці та зниженню рівня безробіття [2;3;4;5;6;7]. На сьогодні питання стратегічного забезпечення ПЗ залишається недостатньо дослідженим, що обумовлює необхідність подальших досліджень у даній сфері.

Метою статті є вивчення характерних особливостей стратегічного забезпечення ПЗ національної економіки.

Основні результати дослідження. Стратегічне забезпечення ІЗ доцільно розглядати як цілісну систему управлінських, інституційних, фінансових і технологічних рішень, спрямованих на формування умов для довгострокового розвитку економіки на основі інновацій. Його зміст не обмежується підтримкою окремих інноваційних процесів, а охоплює комплекс механізмів, що забезпечують узгодженість між стратегічними цілями держави, потребами бізнесу та можливостями науково-технологічного середовища. Особливого значення набуває інтеграція інноваційної політики в загальну систему стратегічного управління економічним розвитком. Це передбачає переорієнтацію традиційних підходів до управління на моделі, що базуються на використанні ЦТ, платформних рішень, інструментів аналітики даних та механізмів технологічного прогнозування. Одним із визначальних елементів стратегічного забезпечення виступає інноваційна інфраструктура, функціонування якої створює основу для генерації, трансферу та комерціалізації нових знань. Розвиток технопарків, кластерних структур, стартап-екосистем, бізнес-інкубаторів та венчурних механізмів фінансування формує середовище, в межах якого інноваційні рішення можуть масштабуватися та інтегруватися у реальний сектор економіки. Водночас результативність стратегічного забезпечення значною мірою залежить від якості цифрової інфраструктури, що визначає рівень доступу економічних суб'єктів до інформаційних ресурсів, цифрових сервісів та ЦТ. Розвиток цифрових мереж, платформ електронної взаємодії, інтелектуальних систем управління та цифрових сервісів виступає необхідною умовою прискорення ІЗ. Особлива роль належить людському капіталу як базовому ресурсу інноваційної економіки. Формування сучасних компетентностей, розвиток цифрових навичок, підтримка наукового потенціалу та адаптація освітньої системи до нових технологічних запитів визначають здатність економіки генерувати та впроваджувати інновації. При цьому стратегічне забезпечення ІЗ потребує використання комплексного підходу, який передбачає поєднання державного регулювання, ринкових стимулів, інвестиційної підтримки та міжнародної технологічної кооперації. Саме така модель дозволяє забезпечити стійкість інноваційного розвитку. Суттєвим напрямом модернізації стратегічного забезпечення є розвиток механізмів фінансування інноваційної діяльності. Йдеться не лише про зростання обсягів фінансування, а й про диверсифікацію джерел інвестицій, активізацію венчурного капіталу, стимулювання приватних інноваційних вкладень та розвиток інструментів державно-приватного партнерства.

Важливого значення набуває також формування ефективної моделі взаємодії між державою, науковою сферою та підприємницьким сектором. Посилення координації між цими учасниками інноваційної системи сприяє прискоренню впровадження ЦТ, зниженню трансакційних бар'єрів та підвищенню результативності інноваційної політики.

Структура фінансового забезпечення інноваційної діяльності демонструє домінування внутрішніх ресурсів підприємств у формуванні інвестиційної бази інноваційного розвитку (рис.1). Така тенденція свідчить про обмеженість зовнішніх джерел фінансування та недостатню ефективність механізмів залучення інвестиційних ресурсів до інноваційного сектору.

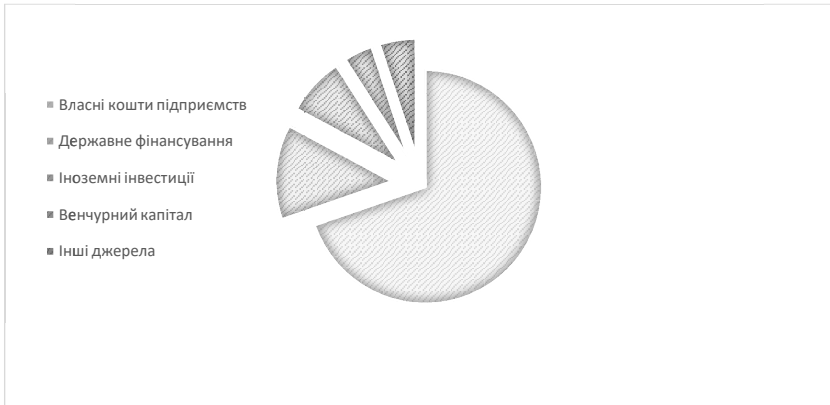

Рис. 1. Джерела фінансування інноваційної діяльності, %, [10]

Переважає власних коштів у структурі фінансування, з одного боку, характеризує намагання суб'єктів господарювання самостійно підтримувати інноваційну активність, а з іншого – вказує на недорозвиненість інституційних інструментів стимулювання інновацій. Низька частка державного фінансування, а також обмежене використання венчурного капіталу та іноземних інвестицій формують додаткові перешкоди для масштабування інноваційних процесів.

У стратегічному аспекті це обумовлює необхідність змін існуючих підходів до фінансування інновацій шляхом розширення джерел ресурсного забезпечення, розвитку механізмів інноваційного інвестування та активізації фінансових інструментів підтримки технологічного розвитку. Динаміка показників розвитку цифрової інфраструктури свідчить про поступове посилення цифрової спроможності економіки, що формує сприятливі передумови для активізації інноваційних процесів. Зростання рівня інтернет-покриття, збільшення кількості користувачів цифрових сервісів та розширення частки електронних послуг відображають структурні зміни у середовищі функціонування економічних суб'єктів (рис. 2).

Водночас розвиток цифрової інфраструктури доцільно розглядати не лише як технологічний процес, а як стратегічну основу змін економічних відносин. Саме цифрове середовище забезпечує масштабування інновацій, підвищення швидкості обміну даними, оптимізацію бізнес-процесів та формування нових моделей економічної взаємодії.

Разом із позитивною динамікою зберігається потреба у подальшому скороченні цифрових диспропорцій, модернізації інфраструктурних компонентів та посиленні доступності ЦТ для всіх секторів економіки. Наведені показники (рис. 3) характеризують наявність інноваційного потенціалу, який, однак, реалізується не повною мірою. Частка інноваційно активних підприємств, обсяги витрат на науково-дослідні роботи та частка інноваційної продукції свідчать про існування структурних резервів для посилення інноваційного розвитку.

Рис. 2. Показники розвитку цифрової інфраструктури, [10]

Особливу увагу привертає відносно низький рівень інтенсивності фінансування НДДКР, що стримує генерацію технологічних рішень та обмежує темпи оновлення виробничих систем.

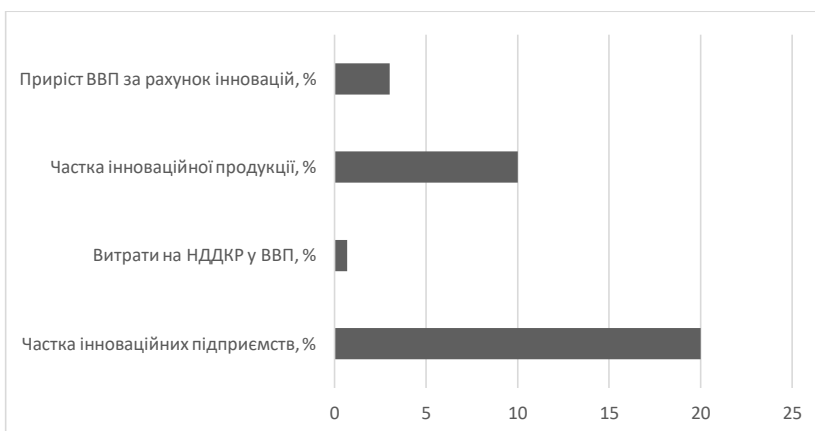

Рис. 3. Показники ефективності інноваційної діяльності, %, [10]

Результативність інноваційної діяльності значною мірою залежить від удосконалення стратегічних механізмів управління, орієнтованих на підвищення ефективності використання інноваційного потенціалу. У стратегічному вимірі це обґрунтовує необхідність посилення інституційної підтримки інноваційної активності, розширення інвестиційної бази та формування дієвих стимулів технологічної модернізації.

У контексті стратегічного забезпечення ІЗ доцільно розглянути концептуальну модель, яка відображає взаємозв'язок між ключовими елементами інноваційної системи. Така модель включає взаємодію інноваційної діяльності, інформаційної інфраструктури, людського капіталу та інституційного середовища. Саме їх синергія забезпечує формування інноваційного потенціалу економіки.

Інституційне середовище відіграє важливу роль у формуванні умов для розвитку інноваційної діяльності. Воно включає законодавчу базу, регуляторну політику, систему державного управління та механізми підтримки інновацій. В Україні існує необхідність удосконалення інституційного середовища, зокрема спрощення процедур ведення бізнесу, захисту прав інтелектуальної власності та стимулювання інноваційної діяльності.

Суттєвим фактором стратегічного забезпечення є також міжнародна інтеграція. Участь у міжнародних науково-дослідних програмах, співпраця з міжнародними організаціями та залучення іноземних інвестицій сприяють розвитку інноваційної економіки та підвищенню її конкурентоспроможності.

Важливим є також врахування ризиків, пов'язаних з ІЗ. До таких ризиків належать кіберзагрози (витік даних), технологічна залежність (імпорт технологій), нерівномірний доступ до ЦТ та соціальні наслідки автоматизації, соціальні ризики (безробіття), регіональні диспропорції (нерівний доступ) тощо.

Узагальнюючи, можна зазначити, що стратегічне забезпечення ІЗ є складним багаторівневим процесом, який потребує системного підходу та координації дій різних суб'єктів економіки. Його ефективність визначається здатністю держави створити сприятливі умови для розвитку інноваційної діяльності та забезпечити її ресурсну підтримку.

Поглиблений аналіз стратегічного забезпечення ІЗ дозволяє визначити, що ефективність функціонування національної економіки безпосередньо залежить від здатності держави формувати та реалізовувати комплексну інноваційну стратегію. Така стратегія повинна базуватися на довгостроковому баченні розвитку, враховувати глобальні тенденції цифровізації та забезпечувати узгодженість дій усіх суб'єктів економічної системи.

Сучасний етап розвитку характеризується переходом до економіки знань, у якій визначальними факторами виступають інформація, інновації та людський капітал. У цьому контексті стратегічне забезпечення ІЗ повинно передбачати не лише стимулювання впровадження нових ЦТ, але й формування відповідного інституційного середовища, яке сприятиме їх ефективному використанню. Особливу роль відіграє розвиток цифрової культури, що включає готовність суспільства до сприйняття нових технологій та адаптації до змін. Однією з ключових проблем розвитку інноваційної економіки в Україні є недостатній рівень фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР), що суттєво обмежує можливості створення та впровадження інновацій. У порівнянні з розвиненими країнами, частка витрат на НДДКР у ВВП України залишається низькою, що негативно впливає на конкурентоспроможність економіки.

Порівняльний аналіз витрат на НДДКР засвідчує суттєве відставання України від країн із розвиненими інноваційними системами. Така

диспропорція вказує на структурні обмеження у фінансовому забезпеченні технологічного розвитку та знижує потенціал довгострокового інноваційного зростання. Високий рівень інвестицій у НДДКР у країнах-лідерах свідчить про стратегічний характер державної політики у сфері підтримки інновацій та розвитку економіки знань. Для України такі результати актуалізують потребу перегляду підходів до фінансування науково-технологічного розвитку, зокрема через посилення державного стимулювання, активізацію приватного інвестування та інтеграцію у міжнародні інноваційні програми. З позицій стратегічного забезпечення саме нарощування інвестицій у НДДКР слід розглядати як одну з базових передумов формування конкурентоспроможної інноваційної економіки (рис.4).

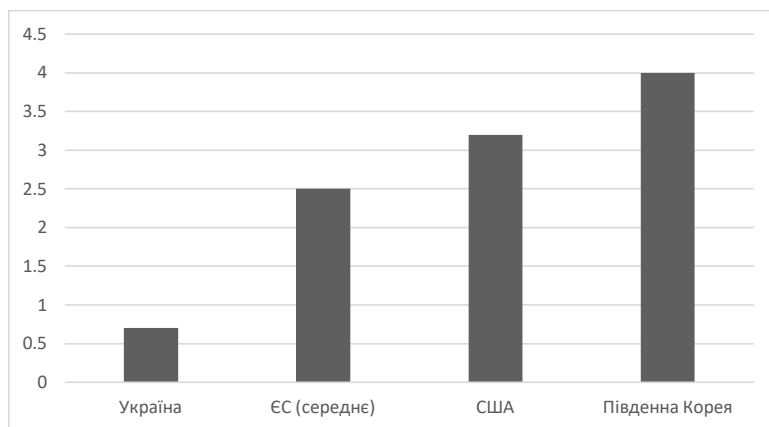

Рис. 4. Порівняльні витрати на НДДКР (% ВВП), [10]

Важливим елементом стратегічного забезпечення є також формування ефективної системи управління інноваційними процесами. Така система повинна передбачати використання сучасних методів стратегічного планування, моніторингу та оцінки ефективності інноваційної діяльності. Особливу роль у цьому процесі відіграє цифровізація державного управління, яка забезпечує підвищення прозорості, ефективності та оперативності прийняття управлінських рішень.

ІЗ суттєво впливають на структуру ринку праці. Зокрема, відбувається зростання попиту на фахівців у сфері ЦТ, цифрового маркетингу, аналітики даних та інших високотехнологічних галузей. Водночас автоматизація виробництва призводить до скорочення робочих місць у традиційних секторах, що зумовлює необхідність адаптації системи освіти до нових вимог ринку праці. Факторами впливу цифровізації на ринок праці виступають автоматизація, освіта та глобалізація. Відповідно до перелічених факторів можна перелічити їх наслідки: скорочення робочих місць, зростання ІТ-зайнятості, підвищення вимог до кваліфікації, міграція кадрів тощо.

Стратегічне забезпечення ІІЗ повинно враховувати необхідність розвитку людського капіталу як ключового ресурсу економіки. Це передбачає реформування системи освіти, розвиток професійної підготовки та стимулювання наукової діяльності.

Особливу увагу слід приділити світовому досвіду стратегічного забезпечення інноваційного розвитку. У розвинених країнах інноваційна політика базується на активній участі держави у стимулюванні інновацій, розвитку науково-дослідної бази та підтримці підприємництва. Важливу роль відіграє також міжнародне співробітництво, яке сприяє обміну технологіями та знаннями.

У контексті інтеграції України у європейський економічний простір важливою є адаптація національної інноваційної політики до стандартів Європейського Союзу. Це передбачає гармонізацію законодавства, розвиток інституційного середовища та активну участь у міжнародних програмах.

Виокремимо напрями вдосконалення стратегічного забезпечення ІІЗ економіки країни: державна підтримка (фінансування інновацій), освіта (розвиток людського капіталу), інфраструктура (розвиток технопарків), цифровізація (впровадження ЦТ), інтеграція (співпраця з ЄС) тощо. Реалізація зазначених напрямів дозволить підвищити ефективність стратегічного забезпечення ІІЗ та забезпечити стійкий розвиток національної економіки.

Отже, стратегічне забезпечення ІІЗ є ключовим фактором розвитку економіки. Його ефективність визначається здатністю держави та бізнесу адаптуватися до нових умов та використовувати потенціал інноваційного розвитку.

Висновки. Стратегічне забезпечення ІІЗ є базовою передумовою структурної модернізації національної економіки та підвищення її конкурентоспроможності. Обґрунтовано, що ефективність таких змін визначається рівнем розвитку інституційного середовища, фінансового забезпечення інновацій, цифрової інфраструктури та людського капіталу. Ключовими проблемами розвитку інноваційної економіки залишаються обмеженість інвестиційних ресурсів, недосконалість механізмів державного стимулювання, недостатній рівень технологічного оновлення та структурні диспропорції розвитку інноваційної інфраструктури. Обґрунтовано доцільність посилення стратегічних механізмів управління ІІЗ через активізацію інвестиційної підтримки НДДКР, розвиток цифрових платформ, удосконалення інституційних інструментів регулювання та розширення інтеграції у світовий інноваційний простір.

1. Шумпетер Й.А. Теорія економічного розвитку: Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу / Пер. з англ. В. Старка. К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011. 246 с.

2. Drucker P. Innovation and Entrepreneurship. New York: Harper & Row, 1985. 293 p.

3. Castells M. The Rise of the Network Society. Chichester: A John Wiley & Sons, Ltd., Publication, 2010. 597 p.

4. Комплементарність інформаційно-цифрових і соціально-економічних перетворень як умова стабільного розвитку суспільства : монографія / [В. М. Геєць та ін. ; за ред. А. А. Гриценка] ;

НАН України, ДУ "Ін-т економіки та прогнозування НАН України". Київ : Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2021. 399 с.

5. Чухно А. А. Вибрані праці: у 2 т. / передм. Л. В. Губерського, Т. І. Єфименко. К. : ДННУ "Акад. фін. управління", 2012. Т.1. 557 с. Т.2. 478 с.

6. Schwab K., Zahidi S.. The Global Competitiveness Report, Special Edition 2020: How Countries are Performing on the Road to Recovery». World Economic Forum, 2020. 95 p.

7. Romer P. Endogenous Technical Change. Journal of Political Economy. 1990. Vol. 98. № 5. Part 2. P. 71–102.

8. Про інноваційну діяльність. Закон України від 04.07.2002 № 40-IV. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>

9. Про інформацію. Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

10. Статистична інформація. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukr-stat.gov.ua/>

1. Schumpeter, J. A. (2011). Teoriia ekonomichnoho rozvytku: Doslidzhennia prybutkiv, kapitalu, kredytu, vidsotka ta ekonomichnoho tsykladu [Theory of Economic Development]. Kyiv: Vydavnychiy dim "Kyievo-Mohylianska akademiia".

2. Drucker, P. F. (1985). Innovation and Entrepreneurship. New York: Harper & Row.

3. Castells, M. (2010). The Rise of the Network Society. Chichester: Wiley.

4. Heiets, V. M. et al. (2021). Komplementarnist informatsiino-tsyfrovkykh i sotsialno-ekonomichnykh peretvoren yak umova stabilnoho rozvytku suspilstva [Complementarity of Information-Digital and Socio-Economic Transformations as a Condition for Sustainable Development of Society]. Kyiv: Institute for Economics and Forecasting of NAS of Ukraine.

5. Chukhno, A. A. (2012). Vybrani pratsi [Selected Works] (Vols. 1–2). Kyiv: Academy of Financial Management.

6. Schwab, K., & Zahidi, S. (2020). The Global Competitiveness Report: Special Edition 2020: How Countries are Performing on the Road to Recovery. Geneva: World Economic Forum.

7. Romer, P. M. (1990). Endogenous Technical Change. Journal of Political Economy, 98(5), 71–102.

8. Law of Ukraine on Innovation Activity No. 40-IV (2002). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>

9. Law of Ukraine on Information No. 2657-XII (1992). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>

10. State Statistics Service of Ukraine. (n.d.). Statistical information. Available at: <https://www.ukr-stat.gov.ua/>